

A fővárosi törvényjavaslat.

— Irta dr. Fürst István. —

II.

A javaslat második része a főváros önkormányzati közigazgatásának szervezetéről szól. Két fejezetre oszlik. Az első a főpolgármesterről, a második a törvényhatósági bizottságról, az intézőtanácsról, a polgármesterről és a főváros hivatalnokairól rendelkezik. A törvény-szerkesztési technika megint magán viseli az antidemokratikus jelleget. Az 1872-ből való törvény először az önkormányzat választott szerveivel foglalkozik és a főpolgármesterre vonatkozó rendelkezések a többi tisztviselőkre vonatkozó rendelkezések közé kerültek. A mai javaslat szerint az első és legfontosabb szerv a kormány bizalmi embere, a főpolgármester s csak utána következik a törvényhatósági bizottság, amely a javaslat elgondolása szerint, ugyanis csak árnyékéletre lesz hivatva.

Azzal a kérdéssel, hogy a főpolgármesteri intézményre szükség van-e, a Népszava olvasói előtt fölértékelte foglalkozni. Ez az intézmény éppen úgy, mint a vidéki törvényhatóságokban a főispánság intézménye, a feudális állami szervezet maradványa. Föl lehet vetni azt a gondolatot, hogy az állami érdekek szempontjából szükség lehet arra, hogy a központi kormány bizalmi embere résztvegyen az önkormányzat munkájában, megjelenhessenek az önkormányzati testületek gyűlésein és ott szót emelhesse akkor, ha úgy látja, hogy a törvényhatóság olyan határozatot szándékozik hozni, amely a törvénnyel vagy országos érdekekkel ellenkezik. Még az is elképzelhető, hogy föllebbezési jog illesse meg. Demokratikus önkormányzatot azonban nem lehet összeegyeztetni az olyképen megszervezett főpolgármesteri állással, amelyet a javaslat tervez s amelyet már a közigazgatási bizottság is elfogadott. Voltaképpen mi is lesz a főpolgármester hatásköre?

A kormány megbízásából ellenőrzi a főváros egész ügyvitelét. Ez a szerepkör sérti az önkormányzat tekintélyét, amely mellé állandó ellenőrt állítanak. Jellemző azonban, hogy ez az ellenőrzés, amely a kormány részére történik, a javaslat terve szerint, külső szakértők közbejötté esetén is, a főváros közönségének a költségére történik. Ez azonban még érthető lenne akkor, ha a főpolgármester lenne az a személy, akinek az utján a kormány a maga fölügyeletét és ellenőrzési jogát gyakorolja. A javaslat azonban a főpolgármesteren kívül külön ellenőrzési jogot ad a belügyminiszternek. Ha a belügyminiszter közvetlenül is gyakorolhatja az ellenőrzést, akkor minek a főpolgármester ellenőrzési joga?

Sokkal súlyosabb sérelem a demokrácia szempontjából, hogy a főpolgármester lesz továbbra is a törvényhatósági bizottság elnöke. Demokratikus szervezettel alakult testület tanácskozásait a maga köréből választott elnök vezeti, mint ahogy ezt külföldön, a demokratikus szervezettel államokban látjuk. Hogy ennek az elnöki jogkörnek milyen következményei lehetnek az önkormányzat szempontjából, elegendő csak a legutóbbi esetre utalni, amikor a főpolgármester, törvényes kötelesege ellenére, megtagadta a rendkívüli közgyűlés összehívását. Ezzel elnémította a közgyűlést. S ezek után joggal lehet föltenni a kérdést, mi fog történni akkor, ha a főpolgármester, a kormány utasítására, a rendes közgyűlések összehívását akadályozza meg, vagy megakadályozza valamilyen tárgynak a tárgysorozatba való fölvételét? Lehet ugyan panaszt beadni az ilyen intézkedés ellen a közigazgatási bírósághoz, de arra sincs semmi rendelkezés, hogy a közigazgatási bíróság ítéletének végrehajtását hogyan lehet kikényszeríteni. A közgyűlésnek igazi ereje és tekintélye csak akkor van, ha elnökét maga választja és ha a maga által választott elnök gondoskodik a közgyűlés összehívásáról, a tárgysorozat megállapításáról és a rend fentartásáról.

De nézzük tovább! A főpolgármester lesz az intézőtanács elnöke s ő nevezi ki tagjainak egyharmadrészét is. Miután pedig a többi tagokat arányos választás útján választják, s mert az intézőtanácsnak a polgármester és alpolgármester is tagjai lesznek, elegendő, ha a választott tagok közül kettő kerül majd ki a kormánypárt sorából és ezzel az intézőtanácsban a kormánytöbbség biztosítva van. A javaslat az összes fontos közigazgatási ügyet az intézőtanács hatáskörébe utalja, így tehát a közigazgatás egész irányítását a főpolgármester ragadja magához.

Közvetlenül a főpolgármester rendelkezése alá kerül az egész számvevőségi szolgálat. A főszámvevőt és helyettesét a belügyminiszter, a számvevőség összes többi tisztviselőjét a főpolgármester fogja kinevezni és velük kizárólag ő és a főszámvevő rendelkezhetik. Miután pedig a főváros a számvevőség ellenjegyzése nélkül semmiféle kifizetést nem eszközölhet, az egész vagyongazdálkodás a főpolgármester rendelkezése alá kerül.

A tulajdonképeni közigazgatási tisztviselők közül a fogalmazói és műszaki tisztviselői

karban a főpolgármester fogja kinevezni a legalsóbb fokozatba a tisztviselőket. Itt megint „összhangot” teremtettek a fővárosi és a vidéki közigazgatás között. A törvény szerint ugyanis magasabb állásba megválasztani vagy kinevezni csak azt lehet, aki gyakorlati közigazgatási vizsgát tett. De ehhez az kell, hogy a legalsóbb fizetési fokozatban legalább három évet tényleges szolgálatban töltsön. S a kormány jóindulatu, megadja az önkormányzatnak a tisztviselőválasztás jogát, csak éppen azokra a személyekre korlátozza, akik a főpolgármesternek megfelelnek... Miután azonban az első válogatás nem elég, azoknak a tisztviselőeknek a névsorát, akiket a polgármester fog kinevezni, a kinevezés előtt a főpolgármesternek kell majd bemutatni; a választás alá kerülő tisztviselőket pedig a kijelölt választmány jelöli ki, amelynek az elnöke megint csak a főpolgármester, tagjainak felét pedig ő nevezi ki, vagyis lényegében megválasztani is csak az ő jelöltjeit lehet.

De tovább! A főpolgármester fogja kinevezni az egyetlen tisztí főorvos kivételével a főváros egész orvosi és állatorvosi személyzetét. Ami magyarán azt jelenti, hogy a főváros közönségének az egészségügy intézésébe semmi néven nevezendő beleszólása nem lesz, mert hiszen az orvosok és az állatorvosok előmenetele egyedül és kizáróan a főpolgármestertől függ. A választott tisztí főorvosnak pedig nagyon kevés tekintélye lesz majd olyan orvosi kérdésben, amelynek a minősítése és előrehaladása az önkormányzati szervezetek kívül álló főpolgármester hatáskörébe került.

Intézkedési jogot kap a főpolgármester a tisztviselőkkel szemben indított fegyelmi eljárásokkal kapcsolatban is.

Láthatjuk tehát, hogy a főváros egész közigazgatásában a főpolgármester és rajta keresztül a kormány akarata döntő szóval fog érvényesülni. A törvényhatósági bizottság látszatintézmény lesz, amelyik vitatkozhatik majd elvi kérdésekről, gyakorolhatja a „politikai jogkört”, de abba, hogy a főváros lakosságának az ügyeit hogyan intézik, beleszólása

nem lesz. El-elhangzik majd egy-egy interpelláció, amelyik „közfeltűnést kelt”, intézkedik azonban a főpolgármester s az általa irányított intézőtanács fog.

A főpolgármesternek ezt az egész önkormányzatot elnyelő hatalmát a törvényjavaslat azzal indokolja, hogy a főpolgármestert „maga a székesfőváros törvényhatósági bizottsága választja”. Hát igen, választják a főpolgármestert is — aközül a három egyén közül, akik a belügyminiszter előterjesztésére az állam jelöl ki. Vagyis a főváros részére biztosítja azt az „előnyt”, hogy a kormány által megjelölt három bizalmi egyén közül azt választja, amelyik a legkevésbé látszik rossznak. Az ellenszolgáltatás: hogy a főváros autonómiáját még jobban megnyírálják, mint a vidéki törvényhatóságokét.

De jó ez a jogcím arra is, hogy az autonóm elkobzásának az arát a fővárossal fiztessék meg. Eddig a főpolgármester egész fizetését az állam folyósította. A kormány terve szerint a fővárosnak kell megfizetnie a főpolgármesteri képviseleti átalányát és a belügyminiszterrendelettel fogja megállapítani, hogy a főpolgármester részére hány főnyi személyre szűkíthető és ezt a személyzetet is a főváros fogja fizetni.

Ezek után méltán kérdezhetik majd, hogy mire való az autonómia látszatának a fentartása? Milyen célból marad meg egyáltalán a törvényhatósági bizottság, ha majdnem az egész hatáskörét a főpolgármesterre és tevékenységére ruházzák át. Ugyanarra, amire a parlamentarizmus látszata. Ahogy a mai látszatparlamentarizmus arra alkalmas, hogy a tömegek a kormányzat büneijért ne a kormányt tegyék felelőssé, hanem a kormány és támogatói az ellenzékét állíthassák oda bűnbaknak saját hibáikért: akként az árnyékéletet élő törvényhatósági bizottság alkalmas lesz arra, hogy adott esetekben a kormány a főváros közönsége felé fordulhasson és azt mondassa: „Ime, választottatok törvényhatósági bizottsági tagokat, miért nem dolgoznak? Miért nem oldják ők meg a közigazgatás nehéz problémáit?” A törvényhatósági bizottság be fogja tölteni a pófozógép szerepét, amelyet alulról és fölülről egyaránt ütnek, addig, amíg teljesen lejáratják. S ekkor elérkezik majd az idő, hogy a demokráciának látszatát viselő intézményeket is végleg eltemessék.